

Центр Разумкова

Україна, 01015, м. Київ, вул. Лаврська, 16
тел. (044) 201 11 98,
тел./факс (044)201 11 99
e-mail: info@razumkov.org.ua,
<http://www.razumkov.org.ua>

Пенсійна система України та шляхи її реформування очима громадян

Результати соціологічного дослідження

Дослідження проведено соціологічною службою Центру Разумкова з 19 по 25 травня 2017 року в усіх регіонах України за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей за вибіркою, що репрезентує доросле населення України за основними соціально-демографічними показниками. Опитано 2024 респонденти віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки (без врахування дизайн-ефекту) не перевищує 2,3% з імовірністю 0,95.

Київ – 2017

Серед проблем пенсійного забезпечення найбільше громадян України хвилюють неможливість вижити на пенсію, не отримуючи допомоги від дітей чи родичів (на це вказали 52,4% опитаних), а також велика різниця у розмірах пенсій «звичайних» пенсіонерів (колишніх учителів, лікарів, інженерів тощо) та «привілейованих» пенсіонерів (колишніх народних депутатів, суддів, прокурорів, високопосадовців тощо) (це зазначили 40,5% опитаних).

Лише 2,1% опитаних вважають, що стан справ у сфері пенсійного забезпечення за останні 3 роки покращився, тоді як 58,4% респондентів дотримуються думки, що стан справ погіршився.

61% всіх опитаних (незалежно від того, є вони пенсіонерами чи ні) вважають, що «середньостатистичної» української пенсії не вистачає навіть на найнеобхідніше, 33,5% – що пенсії недостатньо, щоб харчуватися, оплачувати комунальні послуги, купувати ліки, оплачувати медичні послуги, лише 1,8% – що пенсії достатньо, щоб нормально харчуватися, оплачувати комунальні послуги, купувати ліки, оплачувати медичні послуги, 1% – що пенсії достатньо, щоб забезпечувати нормальне життя та робити заощадження.

Більшість тих респондентів, які ще не досягли пенсійного віку, після виходу на пенсію найбільше розраховують як на джерело доходів на державну пенсію (63,5%). 26,7% відповіли, що будуть шукати додаткову роботу, 20,1% сподіваються на те, що будуть і надалі працювати за професією, 19,5% насамперед розраховують на особисте підсобне господарство, 14% – на допомогу з боку дітей, 12,3% – на допомогу з боку чоловіка (дружини), 9,6% – розраховують насамперед на дохід від здачі в оренду чи продажу (нерухомості, авто, цінних речей), 8,8% – на відсотки від депозитів, 7% – на дохід від власного бізнесу, лише 3,3% – на недержавні пенсійні фонди, 2,1% – на доходи від володіння акціями, цінними паперами. Лише 17,2% тих, хто ще не досяг пенсійного віку, збираються після виходу на пенсію жити лише на державну пенсію, 52,9% розраховують також на інші джерела доходів (30% не визначилися).

Серед тих, хто досяг пенсійного віку, 57,1% не мають інших джерел доходу, окрім пенсії, мають додатковий дохід 36,9% опитаних (ще 6% – ухилилися від відповіді на це питання).

Для 80,4% пенсіонерів державна пенсія є основним джерелом доходів. 52,2% пенсіонерів зазначили, що їх пенсії не вистачає навіть на найнеобхідніше, ще 40,2% – що їх пенсії недостатньо, щоб нормально харчуватися, оплачувати комунальні послуги, купувати ліки, оплачувати медичні послуги, лише 3,1% – що їх пенсії достатньо, щоб нормально харчуватися, оплачувати комунальні послуги, придбавати ліки, оплачувати медичні послуги, і лише 1,9% – що їх пенсії достатньо, щоб забезпечувати нормальне життя та робити заощадження.

87% серед усіх опитаних дотримуються думки, що дбати про гідне забезпечення старості має держава, 40,1% згодні у цьому покладатися на себе, 23,1% покладають відповідальність на роботодавців.

Оцінюючи шляхи здійснення пенсійної реформи, 79,7% респондентів підтримали б скасування спеціальних пенсій для державних службовців, народних депутатів, прокурорів, суддів. Ставлення громадян до підвищення пенсійного віку або страхового стажу є негативним – не підтримують таку ініціативу Уряду 86,1% опитаних, 65,6% не підтримали б заборону дострокового виходу на пенсію.

Близько половини опитаних (48,4%) негативно поставилися б до можливості «докупати» за гроші роки страхового (пенсійного) стажу, якщо їх не вистачає для отримання пенсії (30,7% ставляться до такої можливості позитивно). Так само близько половини (48,2%) респондентів не підтримують прив'язку часу виходу на пенсію не до віку працівника, а до його страхового (пенсійного) стажу (підтримали б таку норму 27,5%).

У громадській думці не вироблене чітке ставлення до посилення залежності розміру пенсії громадянина від розміру сплачених ним пенсійних внесків – частка тих, хто підтримує цю пропозицію (39,1%) не набагато перевищує частку тих, хто її не підтримує (34,5%). Так

само стосовно жорсткого регулювання спрощеного режиму оподаткування для малих підприємств частка тих, хто цю ідею не підтримує (34,4%) лише трохи перевищує частку тих, хто її підтримує (28,4%) (тоді як 37,1% не визначилися з цього питання).

Вирішення проблем дефіциту Пенсійного фонду громадяни України найчастіше пов'язують із створенням нових якісних робочих місць (65,3%), а також із збільшенням видатків державного бюджету на фінансування Пенсійного фонду (40,5%). Інші шляхи вирішення проблеми дефіциту Пенсійного фонду підтримуються значно рідше: обмеження максимального розміру пенсії трьома мінімальними розмірами пенсії підтримують лише 22,1% опитаних, підвищення розміру нарахувань на фонд заробітної плати, за рахунок яких фінансується Пенсійний фонд – лише 13,5%, скасування виплати пенсій працюючим пенсіонерам – 8%, підвищення пенсійного віку – 1,1%.

22,4% респондентів вважають справедливим оподаткування пенсій, що перевищували три мінімальних зарплати (ця практика застосовувалася в Україні у 2015 р.-першій половині 2016 р.), не справедливим таке оподаткування вважає відносна більшість (48,1%) опитаних.

61,5% громадян вважають, що працюючим пенсіонерам слід платити пенсію у тому ж розмірі, що й непрацюючим. 16,8% опитаних дотримуються думки, що працюючим пенсіонерам слід обмежувати розмір державної пенсії, а 8,7% – що працюючим пенсіонерам взагалі не слід платити державну пенсію.

Переважає більшість громадян вважають неприйнятним спеціальне пенсійне забезпечення чиновників вищого рангу (92,8% не підтримують це), державних службовців (84,4%), суддів (89,6%). Але 75,7% респондентів підтримують спеціальне пенсійне забезпечення для представників професій зі шкідливими умовами праці, 62,8% – спеціальні умови пенсійного забезпечення військовослужбовців. Спеціальне пенсійне забезпечення представників інших силових структур відносна більшість опитаних (47,9%) не підтримує (підтримують 30,1%).

Респондентам ставилося питання стосовно бачення ними можливих особистих стратегій забезпечення належного рівня життя на пенсії. Так, якщо б у громадян були можливості заощаджувати або робити певні вкладення, 38,3% опитаних вкладали би в освіту і здоров'я дітей, щоб вони могли отримати хорошу роботу і потім допомагати своїм батькам-пенсіонерам. 38% вкладали б у нерухомість, 28% купували би тверду валюту, банківські метали, ювелірні вироби. 23,5% вкладали би у свою освіту і здоров'я з тим, щоб мати можливість працювати і по досягненню пенсійного віку, 21,3% – накопичували б кошти на депозитних банківських рахунках, лише 12,1% робили би внески до недержавного пенсійного фонду, а 7,2% – вкладали б у цінні папери.

Про те, що в Україні діє добровільне пенсійного страхування і недержавні пенсійні фонди, знає половина (49,3%) опитаних, і практично такій же кількості респондентів (50,4%) про це не відомо. Лише 17,4% респондентів висловили готовність добровільно робити відрахування на рахунок майбутньої пенсії, а 64,5% – не готові до цього.

На запитання, чи відомо їм про основні пропозиції Уряду щодо запровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи, ствердно відповіли 44,8% респондентів, не знають про це – 47,2%. Позитивним впровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної складової вважають 32,2%, негативним – 21%, але майже половина (46,8%) опитаних не змогли визначити своє ставлення до цього.

Дані в таблицях наведені у відсотках, якщо не зазначене інше.

Одновимірний розподіл відповідей на запитання анкети

Які проблеми пенсійного забезпечення хвилюють Вас найбільше? (Респонденти могли вибрати не більше трьох варіантів відповіді)

Неможливість вижити на пенсію, не отримуючи допомоги від дітей чи родичів	52,4
Після виходу на пенсію доходи людини різко скорочуються порівняно з періодом трудової діяльності	28,0
Велика різниця у розмірах пенсій «звичайних» пенсіонерів (колишніх учителів, лікарів, інженерів тощо) та «привілейованих» пенсіонерів (колишніх народних депутатів, суддів, прокурорів, високопосадовців тощо)	40,5
Неможливість отримувати достойну пенсію, якщо твоя професія не належить до «привілейованих» (народних депутатів, суддів, прокурорів, високопосадовців тощо) або важких і небезпечних професій	33,9
Можливість підвищення пенсійного віку чи страхового стажу	19,5
Втрата соціальних контактів, зниження життєвої активності після виходу на пенсію	8,9
Постійні реформи пенсійної системи, які не дають позитивного ефекту	25,6
Інше	0,7
Мене не хвилюють проблеми пенсійного забезпечення	5,3
Важко відповісти	2,0

Як, на Вашу думку, змінився стан справ у сфері пенсійного забезпечення за останні 3 роки?

Нічого не змінилося,	28,0
Покращився	2,1
Погіршився	58,4
Важко відповісти	11,5

Виходячи з Вашого особистого досвіду або досвіду Ваших батьків, родичів, знайомих, на Вашу думку, наскільки достатнім є розмір пенсії?

Пенсії достатньо, щоб забезпечувати нормальне життя та робити заощадження	1,0
Пенсії достатньо, щоб нормально харчуватися, оплачувати комунальні послуги, купувати ліки, оплачувати медичні послуги тощо	1,8
Пенсії недостатньо, щоб нормально харчуватися, оплачувати комунальні послуги, купувати ліки, оплачувати медичні послуги	33,5
Пенсії не вистачає навіть на найнеобхідніше	61,0
Важко відповісти	2,8

На які саме джерела доходів Ви найбільше розраховуєте після виходу на пенсію? (Респонденти могли вибрати кілька варіантів відповіді, % серед тих, хто не досяг пенсійного віку)

Розраховую на державну пенсію	63,5
Продовжу працювати за професією	20,1
Знайду додаткову роботу	26,7
Розраховую на доходи чоловіка (дружини)	12,3
Розраховую на допомогу з боку дітей	14,0
Буду розвивати особисте підсобне господарство	19,5
Розраховую на дохід від здачі в оренду чи продажу (нерухомість, авто, цінні речі);	9,6
Розраховую на відсотки від депозитів	8,8
Розраховую на дохід від власного бізнесу	7,0
Недержавні пенсійні фонди	3,3
Доходи від володіння акціями, цінними паперами	2,1
Інше	0,6
Важко відповісти	12,0

Чи розраховуєте Ви на будь-які додаткові джерела доходу після виходу на пенсію?*% серед тих, хто не досяг пенсійного віку*

Так, розраховую	52,9
Ні, збираюся жити лише на пенсію	17,2
Важко відповісти	30,0

Чи маєте Ви якісь інші джерела доходу, крім пенсії?, % серед тих, хто досяг пенсійного віку

Так, маю	36,9
Ні, не маю	57,1
Важко відповісти	6,0

Якими є Ваші основні джерела доходів? (Респонденти могли вибрати кілька варіантів відповіді, % серед тих, хто досяг пенсійного віку)

Державна пенсія	80,4
Робота за основною професією	6,1
Додаткова робота	8,6
Доходи чоловіка (дружини)	10,0
Допомога з боку дітей	16,1
Особисте підсобне господарство	20,1
Дохід від здачі в оренду чи продажу (нерухомість, авто, цінні речі);	1,6
Відсотки від депозитів	1,9
Дохід від власного бізнесу	0,2
Недержавні пенсійні фонди	0,0
Доходи від володіння акціями, цінними паперами	0,0
Інше	0,9
Важко відповісти	0,7

Наскільки достатнім для життя є розмір Вашої пенсії?, % серед тих, хто досяг пенсійного віку

Моєї пенсії достатньо, щоб забезпечувати нормальне життя та робити заощадження	1,9
Моєї пенсії достатньо, щоб нормально харчуватися, оплачувати комунальні послуги, придбавати ліки, оплачувати медичні послуги тощо	3,1
Моєї пенсії недостатньо, щоб нормально харчуватися, оплачувати комунальні послуги, купувати ліки, оплачувати медичні послуги	40,2
Моєї пенсії не вистачає навіть на найнеобхідніше	52,2
Я взагалі не отримую пенсії	1,0
Важко відповісти	1,6

На Вашу думку, хто має подбати про гідне забезпечення Вашої старості? (Респонденти могли обрати кілька варіантів відповіді)

Держава	87,0
Ви самі	40,1
Роботодавець	23,4
Важко відповісти	3,0

Ви підтримуєте чи не підтримуєте кожен з наступних напрямів пенсійної реформи, що зараз обговорюються?

	Підтримую	Не підтримую	Важко відповісти
Заборона дострокового виходу на пенсію	14,9	65,6	19,5
Підвищення пенсійного віку або страхового (пенсійного) стажу	4,3	86,1	9,6
Прив'язка часу виходу на пенсію не до віку працівника, а до його страхового (пенсійного) стажу	27,5	48,2	24,4
Можливість «докупати» за гроші роки страхового (пенсійного) стажу, якщо їх не вистачає для отримання пенсії	30,7	48,4	21,0
Посилення залежності розміру пенсії громадянина від розміру сплачених ним пенсійних внесків	39,1	34,5	26,5
Жорстке регулювання спрощеного режиму оподаткування для малих підприємств	28,4	34,4	37,1
Скасування спеціальних пенсій для державних службовців, народних депутатів, прокурорів, суддів та ін.	79,7	10,4	9,8

У якій спосіб, на Вашу думку, можна вирішити проблему з дефіцитом Пенсійного Фонду України? (Респонденти могли вибрати кілька варіантів відповіді)

Збільшити видатки державного бюджету на фінансування Пенсійного фонду	40,5
Підвищити розмір нарахувань на фонд заробітної плати, за рахунок яких фінансується Пенсійний фонд	13,5
Не виплачувати пенсії працюючим пенсіонерам	8,0
Створити нові якісні робочі місця	65,3
Підвищити пенсійний вік	1,1
Обмежити максимальний розмір пенсії трьома мінімальні розмірами пенсії (зараз це приблизно 3600 грн.)	22,1
Важко відповісти	14,0

Як Ви вважаєте, оподаткування у січні 2015р. – червні 2016р. пенсіонерів, чиї пенсії перевищували три мінімальні зарплати (на той час приблизно 3,5 тис. грн.), було справедливим чи не справедливим?

Справедливим	22,4
Не справедливим	48,1
Важко відповісти	29,5

Чи погоджуєтесь Ви з тим, що потрібно обмежити пенсії працюючим пенсіонерам?

Працюючим пенсіонерам слід платити пенсію у тому ж розмірі, що й непрацюючим	61,5
Працюючим пенсіонерам слід обмежувати розмір державної пенсії	16,8
Працюючим пенсіонерам не слід платити державну пенсію	8,7
Важко відповісти	13,0

Чи підтримуєте Ви спеціальне пенсійне забезпечення таких категорій працівників?

	Підтримую	Не підтримую	Важко відповісти
Чиновники вищого рангу	2,8	92,8	4,4
Державні службовці та працівники місцевого самоврядування	7,1	84,4	8,5
Судді	5,0	89,6	5,4
Представники професій зі шкідливими умовами праці	75,7	17,1	7,2
Військовослужбовці	62,8	25,2	12,0
Представники інших силових структур	30,1	47,9	21,9

Якби у Вас була можливість заощаджувати або робити певні вкладення, в тому числі і для належного забезпечення життя на пенсії, у який спосіб Ви це б робили? (Респонденти могли вибрати не більше трьох варіантів відповіді)

Робив би внески в недержавний пенсійний фонд	12,1
Накопичував би кошти на депозитних банківських рахунках	21,3
Вкладав би в нерухомість	38,0
Вкладав би в цінні папери	7,2
Купував би тверду валюту, банківські метали, ювелірні вироби тощо	28,0
Вкладав би у свою освіту і здоров'я з тим, щоб мати можливість працювати і по досягненню пенсійного віку	23,5
Вкладав би в освіту і здоров'я дітей, щоб вони могли отримати хорошу роботу і допомагати мені, коли я вийду на пенсію	38,3
Інше	1,7
Важко відповісти	16,0

Чи відомо Вам про дію в Україні добровільного пенсійного страхування (діяльність недержавних пенсійних фондів) в Україні?

Так, відомо	49,3
Ні, не відомо	50,4
Не відповіли	0,3

Чи готові Ви добровільно робити відрахування на рахунок майбутньої пенсії?

Так, готовий	17,4
Ні, не готовий	64,5
Важко відповісти	18,1

Чи відомо Вам про основні пропозиції Уряду щодо запровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи?

Так, відомо	44,8
Ні, не відомо	47,2
Важко відповісти	8,1

На Вашу думку, яким буде вплив введення обов'язкової накопичувальної пенсійної складової ?

Негативним	21,0
Позитивним	32,2
Важко відповісти	46,8